

VU Research Portal

Bekendheid met en deelname aan georganiseerde activiteiten tegen eenzaamheid bij ouderen van 75-96 jaar

van Tilburg, Theo G.

2021

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Tilburg, T. G. (2021). *Bekendheid met en deelname aan georganiseerde activiteiten tegen eenzaamheid bij ouderen van 75-96 jaar*. Vrije Universiteit Amsterdam.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

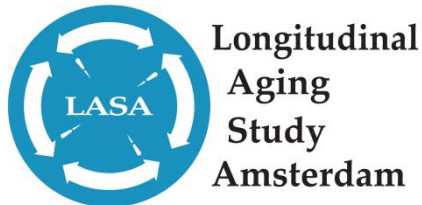
E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

*Bekendheid met en deelname aan georganiseerde activiteiten tegen eenzaamheid bij ouderen van 75-96 jaar
6 april 2021*

Theo van Tilburg

Vrije Universiteit Amsterdam, afdeling Sociologie, Longitudinal Aging Study Amsterdam

Samenvatting

Het overheidsbeleid richt zich op het terugdringen van eenzaamheid. Dit is geconcretiseerd in het actieprogramma 'Een tegen Eenzaamheid' (www.eentegeneenzaamheid.nl). Dit programma voor ouderen vanaf 75 jaar is gestart op 8 maart 2018. In een deelstudie van de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA) zijn aan 429 zelfstandig wonende ouderen in de leeftijd van 75 jaar tot 96 jaar vijf vragen voorgelegd over activiteiten die organisaties doen tegen eenzaamheid. 32% was bekend met spots uitgezonden in reclameblokken op de TV, met als motto "Iedereen kan iets doen tegen eenzaamheid". 23% is bekend met de Luisterlijn. 17% heeft de afgelopen twee jaar gemerkt dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor. 16% heeft het afgelopen jaar wel eens ongevraagd bezoek aan huis ontvangen van iemand van een vrijwilligers- of welzijnsorganisatie of de gemeente. 4% is opgenomen in een telefoonkring. We vonden samenhangen met eenzaamheid en achtergrondkenmerken van ondervraagden, maar konden niet een patroon vaststellen.

Vraagstelling

Allerlei organisaties doen activiteiten tegen eenzaamheid. Medewerkers van het actieprogramma 'Een tegen Eenzaamheid' hebben vijf activiteiten geselecteerd die volgens hen tegen eenzaamheid kunnen werken. Aan deelnemers van het LASA-onderzoek is gevraagd of zij bekend zijn met of deelnemen aan deze activiteiten. Vervolgens is nagegaan of bekendheid of deelname samenhangt met eenzaamheid en verschillende (mogelijke) predictoren van eenzaamheid.

Werkwijze

Ondervraagden

LASA richt zich op het fysiek, cognitief, emotioneel en sociaal functioneren van ouderen. Sinds september 1992 ondervraagt de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA)⁽¹⁾ ouderen elke drie of vier jaar. De steekproeven zijn naar sekse en leeftijd gestratificeerd, en getrokken uit de bevolkingsregisters van negen gemeenten in het westen, noordoosten en zuiden van Nederland. De gemeenten en regio's zijn representatief voor verschillen in urbanisatie en religie in Nederland.

In 1992 zijn mannen en vrouwen die zijn geboren tussen 1903 en 1937 ondervraagd. In vervolgwaaarnemingen zijn alleen de ondervraagden geboren vanaf 1908 gevolgd. In 2002 zijn ondervraagden geboren tussen 1938 en 1947 toegevoegd. Weer tien jaar later, in 2012, zijn ondervraagden geboren tussen 1948 en 1957 toegevoegd. Deze twee laatste steekproeven komen uit hetzelfde steekproefkader als het oorspronkelijke cohort.

Voor deze rapportage gebruiken we gegevens van de tussenstudie naar eenzaamheid, uitgevoerd in najaar 2020. Respondenten geboren in 1945 of eerder ($N = 674$) die eerder zijn geïnterviewd tussen oktober 2018 en oktober 2019 werden geselecteerd voor een follow-up uitgevoerd in het najaar van 2020, tijdens de tweede golf van de COVID-19 pandemie. Van hen waren er 40 overleden, 65 weigerden vooraf en 54 weigerden na benadering, en volgens de veldwerkstaf konden 50 eerder geïnterviewden niet worden benaderd vanwege hun kwetsbaarheid of om andere redenen. Verder konden twee niet worden gecontacteerd en konden 29 wegens ziekte niet geïnterviewd worden. De gegevens van 434 respondenten werden verzameld tussen 23 september 2020 en 18 januari 2021; de gemiddelde antwoorddatum was 8 november. We betrekken vijf respondenten die in een instelling waren opgenomen, niet in de analyse. Thuisinterviews waren gepland, maar als gevolg van pandemiegerelateerde overheidsmaatregelen vond slechts 23% van de interviews thuis plaats; met 44% van de respondenten werden telefonische interviews afgenomen, en 21% en 11% vulde respectievelijk schriftelijke en digitale vragenlijsten in.

De leeftijd van de 429 respondenten varieerde van 74 tot 96 jaar ($M = 81,3$), en 54% was vrouw. Van de respondenten woonde 54% samen met hun partner en 4% had een partner in een eigen huishouden. De meeste respondenten (95%) waren in Nederland geboren. De ondervraagden woonden in Amsterdam (19%), Waterland (10%) en Wormerland (10%) in het westen van Nederland, in Zwolle (11%), Zwartewaterland (10%) en Ommen (7%) in het noordoosten, in Oss (10%), Uden (5%) en Boekel (5%) in het zuiden, of na verhuizing in totaal veertig andere gemeenten waar zij (13%) op hun nieuwe adres zijn ondervraagd. Naar provincie was de verdeling: 43% woonde in Noord-Holland, 30% in Overijssel, 21% in Noord-Brabant, en 6% elders.

Vragenlijst

Over activiteiten tegen eenzaamheid legden we vijf vragen voor. (1) Heeft u het afgelopen jaar wel eens, zonder dat u er zelf om vroeg, bezoek aan huis ontvangen van iemand van een vrijwilligers- of welzijnsorganisatie of de gemeente? (2) De Luisterlijn is er voor een luisterend oor en een goed gesprek; je kan bellen, chatten en e-mailen. Bent u bekend met de Luisterlijn? (3) Bent u opgenomen in een telefoonkring? (4) Op de TV zijn in reclameblokken drie spots uitgezonden, met als motto “Iedereen kan iets doen tegen eenzaamheid”. De drie spots zijn: (a) Buren vragen weduwnaar Henk om mee te wandelen. (b) Een volwassen zoon eet een keer per week bij zijn vader Cor. (c) Joke werd lid van dezelfde zwemvereniging als haar gescheiden vriendin. Heeft u één of meer van deze televisiespots gezien? (5). Heeft u de afgelopen twee jaar gemerkt dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor? We legden drie antwoordmogelijkheden voor: ‘nee’, ‘ja’, ‘weet niet’. We interpreteerden ‘weet niet’ als dat de ondervraagde niet bekend was met of niet deelnam aan de activiteit.

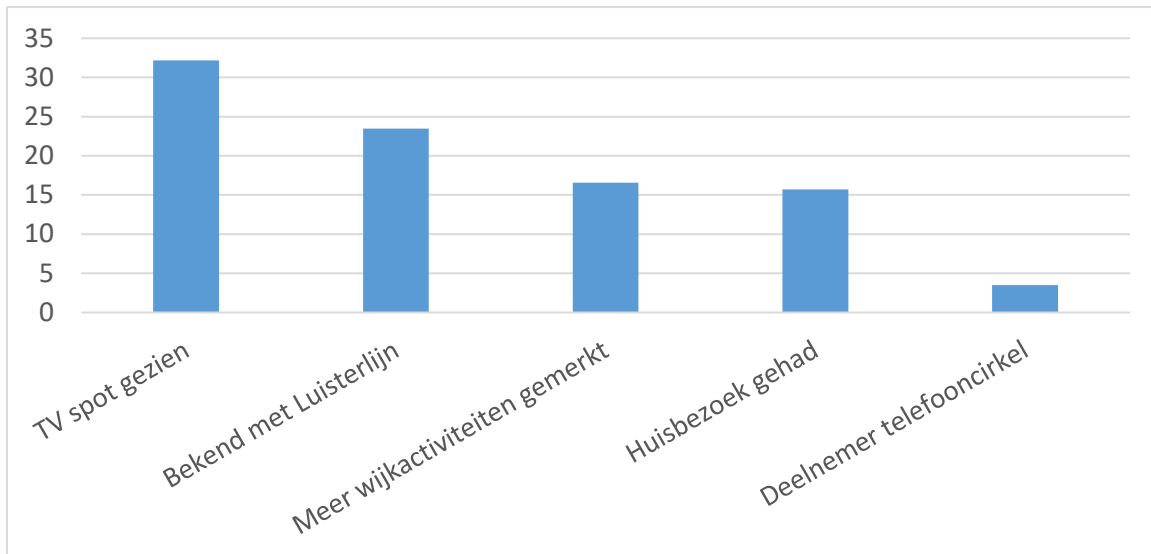
In het interview vroegen we naar de partner status, en middels een enkele vraag naar de ervaren gezondheid en met zeven vragen naar de fysieke mogelijkheden om alledaagse levensactiviteiten te verrichten. We vroegen met de schaal van De Jong Gierveld en met enkelvoudige, directe vragen naar eenzaamheid.⁽²⁾ Van eerder verzamelde data selecteerden we de sekse, leeftijd, hoogst genoten opleiding, inkomen, stedelijkheid, provincie en netwerkvang.

Statistische procedure

We gingen na of bekendheid met of deelname aan de vijf activiteiten tegen eenzaamheid onderling samenhangen – dat bleek niet het geval. We voerden voor elke activiteit een multivariate logistische regressieanalyse uit om na te gaan welke kenmerken samenhangen met bekendheid of deelname. De analyse was stapsgewijze waarbij variabelen met significantie $p < .05$ werden toegevoegd aan het model. De verschillen in bekendheid met of deelname aan activiteiten worden gepresenteerd naar categorieën van de op deze manier geselecteerde variabelen. In deze presentatie streven we voor ordinale of continue variabelen naar een verdeling in drie categorieën: het eerste kwartiel, het tweede en derde kwartiel samengenomen, en het vierde kwartiel.

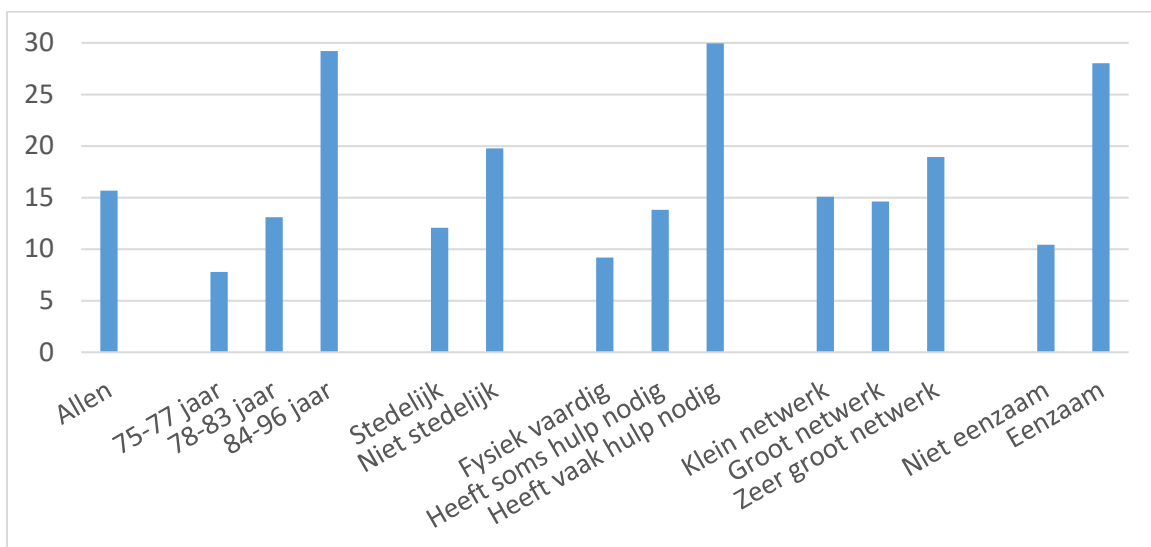
Resultaten

De aantallen ondervraagden die bekend waren met of deelnamen aan de vijf activiteiten verschilden (Figuur 1). 32% was bekend met TV spots met als motto “Iedereen kan iets doen tegen eenzaamheid”. 23% is bekend met de Luisterlijn. 17% heeft de afgelopen twee jaar gemerkt dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor. 16% heeft het afgelopen jaar wel eens onge- vraagd bezoek aan huis ontvangen van iemand van een vrijwilligers- of welzijnsorganisatie of de gemeente. 4% is opgenomen in een telefoonkring. Er is geen patroon van onderlinge samenhang tussen bekendheid met of deelname aan deze activiteiten.

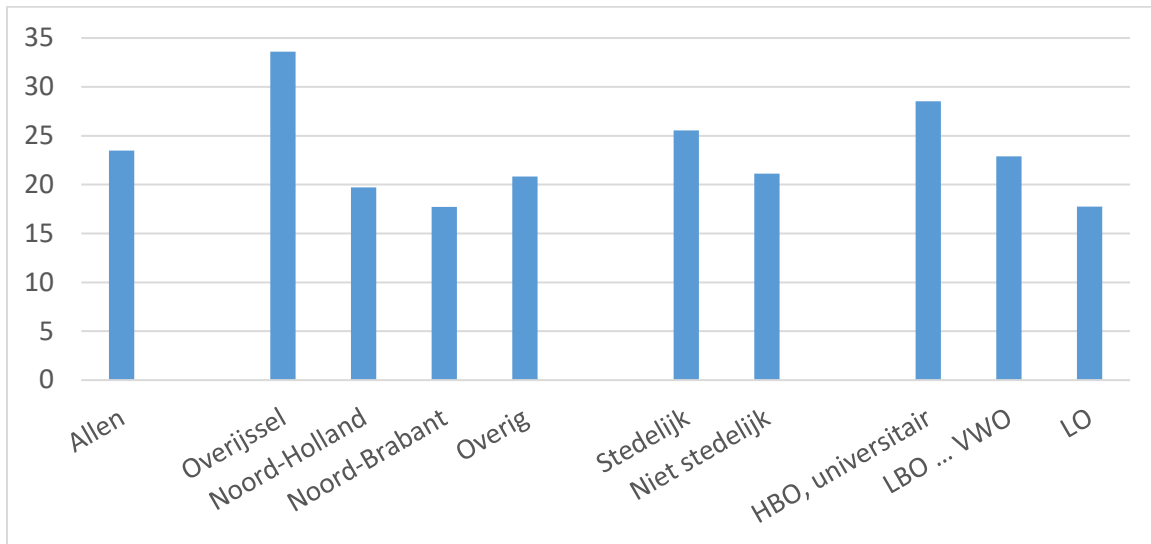
Figuur 1. Bekendheid met of deelname aan activiteiten tegen eenzaamheid (%; N = 429)

We bespreken de vijf activiteiten in de volgorde waarin ze in de vragenlijst voorkwamen. Het al dan niet gehad hebben van een huisbezoek hangt samen met vijf kenmerken (Figuur 2; Nagelkerke $R^2 = 0,19$). Het algemeen gemiddelde is 16%. De oudste ouderen (29%), ouderen die niet in een stad wonen (20%), die vaak hulp nodig hebben vanwege een tekort aan fysieke vaardigheden (30%), met een zeer groot netwerk (22 of meer persoonlijke relaties) (19%) en die zichzelf benoemen als eenzaam (28%) rapporteren vaker dan de anderen dat zij huisbezoek hebben gehad.

Figuur 2. Afgelopen jaar ongevraagd bezoek aan huis ontvangen van iemand van een vrijwilligers- of welzijnsorganisatie of de gemeente (%; N = 429)

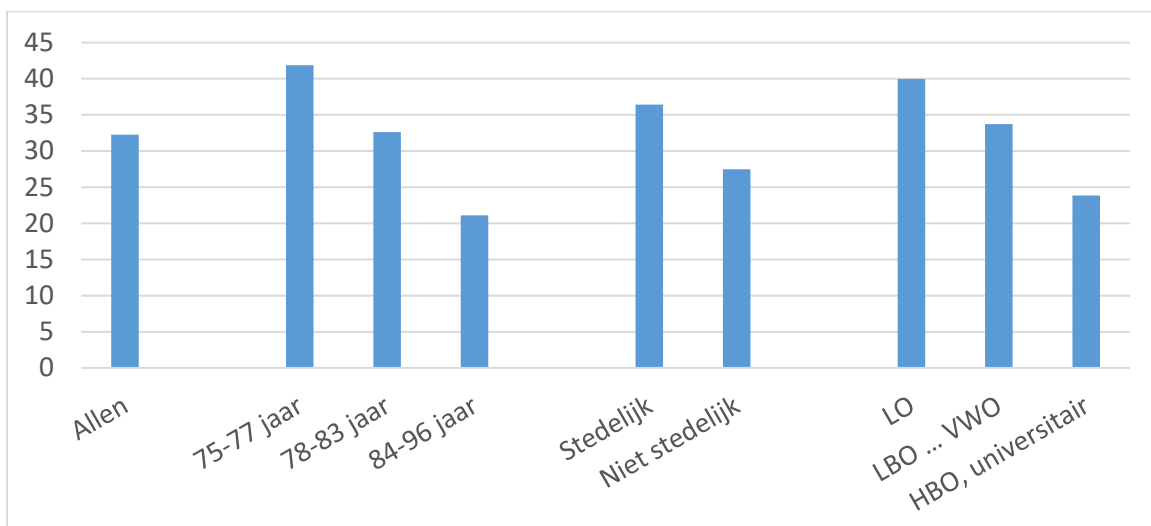
De bekendheid met de Luisterlijn was relatief hoog in Overijssel (34%, bij een algemeen gemiddelde van 23%; Figuur 3; Nagelkerke $R^2 = 0,07$), inwoners van steden (26%) en hoog opgeleide ouderen (29%).

Figuur 3. Bekendheid met de Luisterlijn (%; N = 429)

Slechts vijftien ondervraagden namen deel aan een telefooncirkel, en dat aantal was te gering om na te gaan of er verschillen waren naar kenmerken van de ouderen.

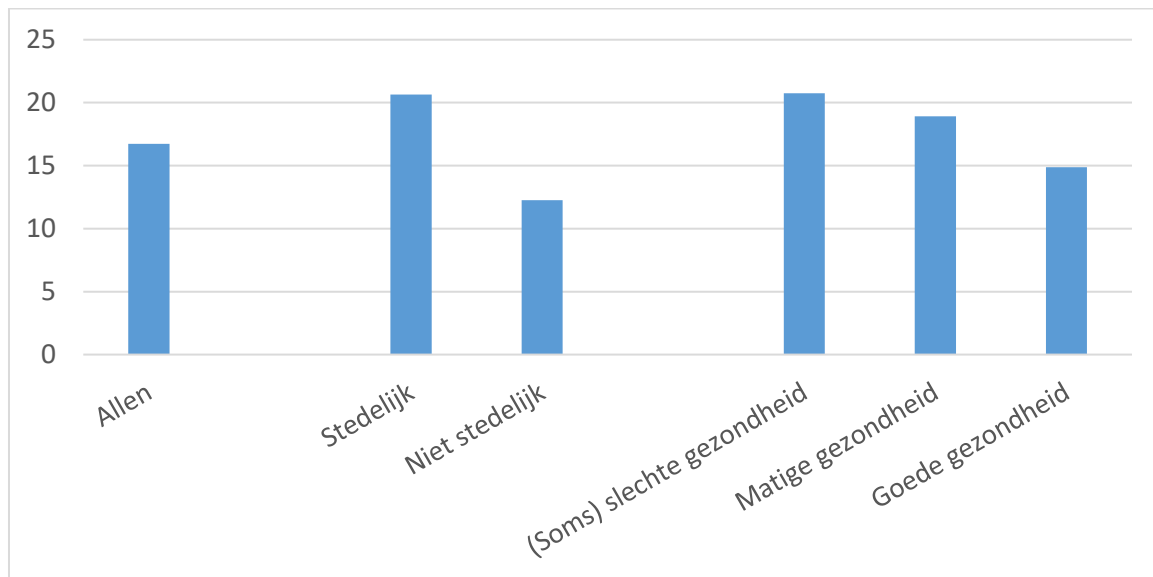
Een televisiespot was vaker gezien door de relatief jongere ondervraagden (42%, bij een algemeen gemiddelde van 32%), stadsbewoners (36%) en laag opgeleide ouderen (40%) dan door de overige ondervraagden (Figuur 4; Nagelkerke $R^2 = 0,08$).

Figuur 4. Een televisiespot met als motto "Iedereen kan iets doen tegen eenzaamheid" gezien (%; N = 429)

Het waren vaker de stadsbewoners (21%, bij een algemeen gemiddelde van 17%) en ouderen met een als (soms) slecht ervaren gezondheid (21%) die de afgelopen twee jaar merkten dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor in vergelijking met degenen die niet in een stad

woonden en degenen met een matige of een goede ervaren gezondheid (Figuur 5; Nagelkerke $R^2 = 0,04$).

Figuur 5. Afgelopen twee jaar gemerkt dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor (%; N = 429)

Conclusie en discussie

De resultaten van dit onderzoek geven aan dat verschillende activiteiten tegen eenzaamheid bij veel ondervraagde ouderen, maar niet de meerderheid, bekend zijn. We onderzochten samenhangen met eenzaamheid en kenmerken van de ondervraagden en vonden dat behalve sekse en inkomen alle kenmerken (sekse, leeftijd, hoogst genoten opleiding, inkomen, stedelijkheid, provincie, netwerk omvang, ervaren gezondheid, fysieke capaciteiten) samenhangen met bekendheid met of deelname aan één of meer activiteiten. Wanneer een kenmerk samenhangt met twee of meer activiteiten, verschillen de richting van deze samenhangen echter. Zo vonden we bijvoorbeeld dat de oudsten relatief vaak huisbezoek kregen, maar relatief weinig bekend waren met de TV spots. Stadsbewoners lijken beter geïnformeerd (waren relatief vaak bekend met de Luisterlijn en de TV spots, en hadden relatief vaak gemerkt dat er meer gezamenlijke activiteiten in de wijk zijn dan daarvoor), maar stadsbewoners kregen relatief weinig huisbezoek. We zijn echter onbekend met de doelstellingen van deze activiteiten, en doen dan ook geen uitspraken over of het gemeten bereik conform de verwachtingen is of daarvan positief of negatief afwijkt.

De vraagstelling over de activiteiten is niet getest, en de validiteit van de gegevens is derhalve niet bekend. Naast deze georganiseerde activiteiten zijn er veel initiatieven die mensen tegen eenzaamheid kunnen ondernemen, en welke nu niet aan hen zijn voorgelegd.⁽³⁾ Omdat het een eenmalige ondervraging was over deze activiteiten kan geen uitspraak gedaan worden over een eventuele toename van bekendheid met of deelname aan de vijf activiteiten.

Referenties

1. Huisman M, Poppelaars J, van der Horst M, Beekman ATF, Brug J, van Tilburg TG, et al. Cohort profile: The Longitudinal Aging Study Amsterdam. *International Journal of Epidemiology*. 2011;40(4):868-76.
2. van Tilburg TG. Social, emotional and existential loneliness: A test of the multidimensional concept. *The Gerontologist*. 2020.

3. Victor C, Mansfield L, Kay T, Daykin N, Lane J, Duffy L, et al. An overview of reviews: The effectiveness of interventions to address loneliness at all stages of the life-course. London, UK: What Works Centre for Wellbeing; 2018.